

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Юлияна Крумова Маринова, дм

Ръководител катедра "Социална медицина, здравен мениджмънт и медицина на бедствените ситуации", Медицински факултет, Тракийски университет – Стара Загора

Относно: Открита процедура за защита на дисертационен труд на доц. д-р Мариела Стефанова Камбурова, дм за придобиване на научна степен „Доктор на науките“ по научна специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“, Професионално направление 7.1 Медицина, Област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт съгласно Заповед №1460/31.05.2022 г. на Ректора на Медицински университет, Плевен – проф. д-р Д. Димитров, дм

На първо заседание на Научното жури, проведено на 14.06.2022 г. съм определена да представя рецензия.

Дисертационният труд на тема „Здраве на мигрантите и ромския етнос в България: медико-социални аспекти“ е обсъден и предложен за защита от Катедрен съвет на катедра „Социална медицина и здравен мениджмънт“ при Факултет „Обществено здраве“, Медицински университет – Плевен, проведен на 10.05.2022 г. (Протокол №5/10.05.2022 г.).

Настоящата рецензия е изработена на базата на представените от кандидата в процедурата документи в съответствие с изискванията на ЗРАС в Република България и Правилника на МУ – Плевен за неговото приложение – Приложение 2.2: „Изисквания за придобиване на научна степен и за заемане на академичните длъжности в МУ-Плевен“. Представила съм в писмен вид своята оценка за съответствие с минималните национални изисквания на кандидатката доц. д-р Мариела Стефанова Камбурова, дм за придобиване на научната степен „Доктор на науките“, установявам съответствие със специфичните изисквания на МУ – Плевен към кандидатите за придобиване на научна степен „Доктор на науките“ (5 специфични изисквания за ПН 7.1. Медицина).

Кратки биографични данни: Мариела Стефанова Камбурова е родена през 1970 г. в гр. Видин. Завършва с пълно отличие и златен медал ИПЗКССО „Д-р Пейо Бешев“ – Плевен специалност „медицинска сестра“ – детски профил през 1989 г. Дипломира се с отличен успех като „магистър“ по Медицина, ВМИ - Плевен през 1995 г. Професионалния си път започва като медицинска сестра в стоматологичен кабинет (1995-1996) и последователно: лекар, завеждащ селска здравна служба – с. Шипково, обл. Ловеч (1996-1997); лекар – специализант Детска клиника „Д-р Георги Странски“, ВМИ – Плевен (1997-1998). От 1998 г. до момента – повече от 20 години-последователно работи като асистент (1998-2004г), старши асистент (2004-2007) в Катедра „Социална медицина и здравен мениджмънт“, главен асистент Катедра „Социална и превантивна медицина, медицинска статистика, педагогика и психология“ и доцент от 2016 г. в катедра „Общественоздравни науки“ при Факултет „Обществено здраве“, Медицински университет – Плевен. От 2021 г. и до момента е Заместник декан

по учебната дейност и евроинтеграцията при Факултет „Обществено здраве“, Медицински университет – Плевен. От 2022 г. и до момента е ВРИД ръководител катедра „Социална медицина и здравен мениджмънт – ФОЗ, МУ – Плевен. В системата на СДО има признати специалности по: „Социална медицина и здравен мениджмънт – Медицински университет, Плевен - 2002 г. и специалност „Икономика на здравеопазването“ - Медицински университет, Плевен - 2018 г. Притежава ОКС „Магистър“ с професионална квалификация Здравен мениджмънт - Медицински университет, Плевен – 2003 г. Владее отлично писмено и говоримо английски, на много добро ниво писмено и говоримо руски и на добро ниво говоримо френски чужди езици.

Притежава образователна и научна степен „Доктор“ по научната специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“ от 2014 г. с успешно защитен дисертационен труд на тема: „Рискови фактори за раждане на недоносени деца и влиянието им върху здравните и социални потребности при развитието на децата до 3-годишна възраст“ – Медицински университет - Плевен. Доц. д-р Мариела Камбунова притежава многобройни – над 50 курса и специализации в България и чужбина за повишаване на професионалната, педагогическата и компютърна квалификация. Има реализирани участия в национални и международни изследователски и образователни проекти в страната и чужбина в съответствие с нейните научни интереси в областите: медико-социални проблеми на общественото здраве; демографски подходи за изучаване на общественото здраве; епидемиология на неинфекциозните заболявания; организация на здравеопазването и управление на здравните грижи; здравни проблеми на приоритетни групи от населението; семейно здраве. Публикационната ѝ активност включва над 140 научни публикации у нас и в чужбина с индивидуален IF – 29.027. Автор е на две самостоятелни монографии „Недоносеност – факти и предизвикателства“ и „Семейно здраве“. Съавтор е на „Ръководство за специализация на медицински сестри по обществено здраве“ – като част от международен авторски колектив.

Преподава в специалности на МУ – Плевен по следните дисциплини: Социална медицина (българо- и англоезичен курс); Изследователски подходи в медико-социалната дейност; Епидемиология на здравето; Социология; Промоция на здравето; Здраве на мигрантите и малцинствата; Здраве на семейството и др. Член е на Държавни изпитни комисии в системата на университетското и следдипломно обучение. Притежава дългогодишен административен опит в обезпечаването и контрола на учебния процес от самото начало на нейната работа в катедрата.

Доц. Камбунова е сертифициран експерт по здраве на мигрантите за България в „Международната организация за миграция“ към ООН; експерт и партньор в „Българската асоциация по семейно планиране“; ментор на студенти от ромски произход, изучаващи медицински специалности. Отражение на тази експертиза са и получените национални награди: Грамота от заместник министър-председател и министър на здравеопазването на Република България д-р Илко Семерджиев за „Принос в подкрепата за развитието на младежи и студенти роми в България“ – 2017 г.; Грамота от президента на Република България г-н Румен Радев за „Принос за повече здрави деца и по-добро детско здравеопазване“ – 2018 г.

Членува в следните научни и професионални организации: European Public Health Association (EUPHA), Balkan Medical Union, Global Society on Migration, Ethnicity, Race and Health (GSMERH), Български лекарски съюз, Съюз на учените в България, Българска асоциация по обществено здраве, Българско научно дружество по обществено здраве – член на УС, Българско сдружение по превантивна медицина.

Обобщено горепредставената информация потвърждава: последователно кариерно развитие, висока квалификация, богат преподавателски и изследователски опит, управленски умения, целенасочено развитие и за целите на настоящата рецензия - натрупан практически опит и експертиза в сферата на медицинските и социални проблеми на етническите малцинства (роми) и мигрантите в България.

Общо описание на дисертационния труд: Дисертационният труд съдържа 373 страници, структуриран в три основни глави, онагледен с 25 таблици, 74 фигури, три снимки. Приложенията са 9. Библиографската справка включва 366 литературни източници, от които 68 са на кирилица и 298 на латиница.

Актуалност и значимост на темата на дисертационния труд: Темата на дисертацията „Здраве на мигрантите и ромския етнос в България: медико-социални аспекти“ е в пълно съответствие с научните интереси, дългогодишния изследователски опит, придобити компетентности и експертиза на доц. Камбурова в тази област. Още от Въведението на дисертационния труд проличава високата осведоменост и умение на автора да аргументира актуалността на темата и основните параметри на собственото проучване в контекста на българската реалност.

Глава 1. Литературен обзор: структуриран в 6 части, написан на 131 страници (35% от дисертационния труд). Последователно разработените 6 раздела са: 1.Медико-социални детерминанти и неравенства в здравето; 2.Миграция на хора – световни, европейски и национални измерения; 3.Медицински и социални аспекти на здравето на мигрантите; 4.Ромският етнос – история, нагласи и интеграция; 5.Медико-социални проблеми на неравенствата в здравето на ромското население; 6.Пандемията от COVID-19 – ефекти върху здравето на мигранти и роми. Всеки раздел е структуриран в подраздели, всеки от които завършва с междинни изводи. Доц. Камбурова завършва обзора със синтез в 5 основни извода. Така представеният обзор приемам като цялостен научен труд, израз на изключителна компетентност на ерудиран изследовател и преподавател, отдаден на определена кауза. Като цяло литературният обзор е с **приносен характер** за българската научна и учебна медицинска литература и представлява солидна основа за собственото проучване. Петте основни извода и специално последните 3 от тях, пряко насочват към българската реалност.

Глава 2. Методика на собственото проучване – написана е на 25 страници от дисертационния труд, представена в 6 части: 1.Цел на проучването; 2.Задачи на проучването; 3.Хипотези на проучването; 4.Обект, предмет, време и място на проучването; 5.Постановка и материал на проучването; 6.Методи на проучването. **Целта** е формулирана точно и ясно: «Да се установят вижданията на специалисти, работещи на първа линия с мигранти и етнически малцинства (MEM) по отношение на медико-социалните проблеми на мигранти и лица от ромски произход, аспектите на здравното им обслужване, въздействията на епидемията от COVID-19 и на прилаганите противоепидемични мерки сред ромския етнос в България, както и да се анализират вижданията на обществото и лицата от ромски произход по изследваните проблеми с оглед на подобряване на обучението на студентите по обществено здраве и обосноваване на препоръки към страните, отговорни за решаването на здравните и социални проблеми на MEM“. Изследователските **задачи** са представени в 8 пункта, пряко свързани с постигането на целта, ясно формулирани. Издигнати са **5 хипотези**: **Хипотеза 1.** Ромското население се характеризира с неблагоприятна рискова констелация и неблагоприятен здравен профил. **Хипотеза 2.** Здравните услуги,

оказвани на лицата от ромски произход, са неадекватни на потребностите им. **Хипотеза 3.** Мнението на гражданите от ромски произход за ефекта на противоепидемичните мерки върху техния живот е негативно. **Хипотеза 4.** Преобладава мнението, че здравния статус на мигрантите не застрашава здравето на българското население. **Хипотеза 5.** Здравната система в страната не е подготвена да отговори на здравните нужди на мигрантите. **4.Обект, предмет, време и място на проучването:** обект на проучването е здравето и здравното обслужване на мигрантите и ромското малцинство в Р България. Предмет на изследването са мигрантския и малцинствен статус на обхванатите лица като детерминанти, обуславящи разпространението на рискови за здравето фактори и влошен здравен статус сред представителите на тези популационни групи от една страна и от друга страна, готовността на здравната система в страната да отговори на специфичните здравни проблеми на мигрантите и малцинствата. Време на проучването: обхваща 10-годишен период: 2012-2021 г., в изразени три етапа, пряко свързани със задачите на изследването, представени от доц. Камбурова в табличен вид с ясни времеви граници и място на изследването. Първият етап на проучването е осъществен в в градовете Котел и Кнежа; вторият етап – ФОЗ, МУ - Плевен и гр. Правец; третият етап в квартал «Надежда» на гр. Сливен. Изборът на тези населени места е обстойно описан и обоснован от доц. Камбурова. **5.Постановка и материал на проучването** - включва: характеристики на проучваните групи пълнолетни лица, както следва: **Проучване №1** обхванати граждани от ромски произход – жители на гр. Кнежа – 59 лица и домакинства от гр. Кнежа и гр. Котел – 18 домакинства (50 лица); **Проучване №2** обхванати са: студенти от МУ-Плевен и членова на техните семейства – 388 лица; специалисти – 22 лица (здравни работници – 5, социални работници – 2, служители в правоохранителните органи – 13, представители на НПО – 2); **Проучване №3** обхванати жители на кв. Надежда – 8 души, специалисти, работещи в квартала: 7 лица; експерти по общественото здраве – 13 университетски преподаватели. Общият брой на лицата, включени в проучването е **547**. Доц Камбурова представя постановката на проучването като: „комплексно наблюдателно епидемиологично медико-социално проучване на групи от населението в страната, включващо събиране и анализ на количествени и качествени данни“ с подробно описание на постановката на трите проучвания и техния инструментариум. Приложените **инструменти** са описани подробно и приложени към дисертацията. **6.Методи на проучването** са представени в 8 пункта: 1.исторически метод, 2.социологически методи: количествени: **пряка индивидуална анкета** (приложение №1), **пряка групова анкета** (приложение №2), **полуструктурирано интервю** (приложение №3); 3.качествени изследвания: **дълбочинно интервю** (приложение №4), **колективно интервю (фокус група)** (приложение №5); **социологическо наблюдение** (приложение №6); 4.**експертна оценка** при изработване на кодове за анализ на качествени данни; 5.**базирано в общността здравно изследване** (Participatory Health Research); 6.**клиничен метод**; 7.**статистически методи**: приложени са методи на описателна и аналитична статистика. За анализ на качествени данни са приложени: метод на обобщени критерии за докладване на качествени изследвания (COREQ); чек лист с 32 въпроса и индуктивен метод на ръчно кодиране с изграждане на йерархична рамка/облак. Методиката на проведените собствени проучвания е описана добросъвестно, отговорно и задълбочено и отразява уменията и дългогодишния опит на доц. Камбурова в изследователската работа. За провеждане на проучванията е получено разрешение на **Комисията по етика на научно-изследователската дейност (КЕНИ) при МУ – Плевен**, приложено към дисертацията (приложения №7 и №8). **Разрешение** за провеждане на проучване №3 и използване на събраните от доц. Камбурова данни в рамките на организирани от Институт «Отворено общество» проект и проучване «Оценка на въздействието на КОВИД 19 върху, населението в ромските квартали. Взаимодействия между жителите на ромски квартали и местните институции в ситуация на пандемия» е **получено и**

приложено към дисертационния труд (приложение №9). В тази част от дисертационния труд доц. Камбурова представя **ограниченията на собствените проучвания**, свързано с научната обективност при осъществяване на комплексно многофазово социално-епидемиологично изследване. Обобщено към тази част от дисертационния труд: определям я като **пример на добра изследователска практика**.

Глава 3. Резултати и обсъждане: Доц. Камбурова добросъвестно и отговорно описва и анализира резултатите от собствените изследвания в тази част от дисертацията, разработена на 126 страници (34% от обема на дисертационния труд). Това представяне е направено в **7 основни направления**, съответни на изследователските цели и задачи: 1.Рискови за здравето фактори и здравен статус на лица от ромския етнос в България; 2.Потребление на здравни услуги и бариери при здравното обслужване на лица от ромски произход; 3.Ефекти на епидемията от COVID-19 и на прилаганите противоепидемични мерки върху лица от ромски произход, жители на кв. „Надежда“, гр. Сливен; 4.Обществени нагласи относно медико-социалните проблеми на мигрантите; 5.Медико-социални проблеми на мигрантите – мнение на специалисти, работещи на първа линия; 6.Сравнителен анализ на резултатите относно медико-социалните проблеми на мигрантите в България; 7.Програма за обучение по „Здраве на мигрантите и малцинствата“ в специалности от Факултет „Обществено здраве“ на Медицински университет – Плевен. Разделите на резултатите и дискусиата изцяло кореспондират с поставените задачи в дисертационния труд. Всеки един от разделите е изключително добре структуриран, резултатите са представени задълбочено, обсъдени и обобщени. При описанието и обсъждането на резултатите **убедително проличава владеење на методическите подходи, задълбочен анализ и обобщаване**. Приложените фигури и таблици са адекватно подбрани и прецизно изработени за онагледяване на резултатите. Тази част от дисертационния труд заслужава особено внимание и **висока оценка** със своето адекватно структуриране, логическа обвързаност и последователност.

Изводи, препоръки и приноси: Доц. Камбурова обобщава резултатите, като извежда изводи от емпиричните изследвания в 8 пункта, съответстващи на изследователските цел и задачи, представляващи максимален синтез на получените резултати в собствените проучвания. Проучването потвърждава посочените по-горе Хипотези: 1, 2, 3, 5 и не потвърждава Хипотеза 4. Представени са **препоръки** към: Министерството на образованието, Министерството на здравеопазването и към Медицинските университети и Факултети по обществено здраве – общо 11 препоръки. **Приносите** от дисертационния труд са представени в 3 направления: Приноси с **теоретично-познавателен и методичен характер**: 1. Проведено е първото по рода си у нас комплексно проучване за мигрантския и малцинствен (ромски) статус като рисков и влияещ негативно върху здравния статус на МЕМ. 2. За първи път се проучват едновременно медико-социалните проблеми и достъпността до качествени здравни услуги на две уязвими групи – мигранти и роми в България. 3. За първи път у нас се провежда научно проучване, съпоставящо гледните точки на представители на ромския етнос, общественото мнение и на специалисти, работещи на първа линия с МЕМ, по отношение на медико-социалните проблеми на обхванатите групи. 4. За първи път се оценява въздействието на епидемията от COVID-19 и противоепидемичните мерки срещу разпространението ѝ върху живота и здравето на гражданите от ромски произход. 5. Извършеният в литературния обзор анализ на здравните проблеми на МЕМ и резултатите от проучването допълват недостига на литература на български език по медико-социалните проблеми на двете уязвими популационни групи. **Приноси**

с потвърдителен характер: 1. Потвърждава се ролята на мигрантския статус и принадлежността към ромския етнос като предпоставки и фактори за влошено здравно състояние и затруднен достъп до качествени здравни услуги. 2. Потвърждава се неподготвеността на здравната система в страната за отговор на специфичните здравни потребности на MEM. **Приноси с приложен характер:** 1. Разработена и апробирана уникална за страната учебна програма по „Здраве на мигрантите и малцинствата“ за студенти от специалности във ФОЗ на МУ-Плевен. 2. Формулирани са конкретни препоръки към институциите у нас за междусекторно сътрудничество с цел адекватно адресиране на здравните и социални проблеми на MEM.

Автореферат: Написан е на 71 страници и отразява резултатите от собствените проучвания, съдържа списък на научните публикации, свързани с дисертационния труд и резюме на английски език.

Публикации, свързани с дисертационния труд: представени са **5 пълнотекстови публикации:** 2 на английски език и 3 на български език;

- ✓ на всички публикации доц. Камбурова е водещ автор, на две от тях е самостоятелен автор;
- ✓ 3 публикации са в престижни реферирани периодични научни издания: *General practice, Journal of IMAB, Medical Review*; 2 публикации са в сборници с пълнотекстови доклади от научни форуми у нас и в чужбина.
- ✓ Представени са 11 научни съобщения на международни научни форуми, публикувани в списания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация: *European Journal of Public Health* и *Archives of the Balkan Medical Union* - реферирани в Scopus.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният за оценка дисертационен труд тема: „Здраве на мигрантите и ромския етнос в България – Медико-социални аспекти“ по своята същност е предизвикателен и иновативен с приложен комплексен изследователски подход, съчетаващ различни количествени и качествени методи, написан с изключителна прецизност, резултат на дългогодишна изследователска работа, изискваща квалификации и компетентности в различни области на социално-медицинско познание и практика, както и персонална отдаденост и добросъвестност, които демонстрира в този труд доц. Камбурова. Собствените емпирични проучвания като методика, представяне на резултати, онагледяване, интерпретация, анализ и синтез, доц. Камбурова представя по начин, който бих определила като пример на добра изследователска практика. Дисертационният труд съдържа научно-теоретични, методологични и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и които смятам, че е редно да се популяризират сред академичната общност, сред практикуващите в здравната система в страната, сред управляващите в системата на здравеопазването и социалната политика като част от стратегия за застъпничество за изпълнение на препоръките, формулирани от доц. Камбурова в дисертационния труд. Самият труд като цяло е с приносен характер за българската научна и учебна медицинска литература. Той може да е от съществена полза за обучението на студенти и докторанти от различни медицински специалности.

Представеният дисертационен труд **отговаря на всички изисквания** на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на МУ - Плевен. Представените материали и дисертационни резултати **напълно съответстват** на специфичните изисквания, приети във връзка с Правилника на МУ – Плевен за приложение на ЗРАСРБ.

Това ми дава основание убедено да дам своята **висока комплексна положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси.

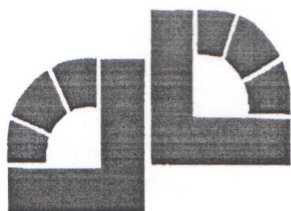
Предлагам на почитаемото научно жури да присъди научна степен „**доктор на науките**“ на доц. д-р **Мариела Стефанова Камбурова**, дм по научна специалност „**Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията**“, професионално направление **7.1 „Медицина**“, област на висшето образование **7.Здравеопазване и спорт**.

22.07.2022г.

гр. Стара Загора

Рецензент:

проф. д-р Юлиана Крумова Маринова, дм

DIALOGUE PLUS LTD

CONFERENCE INTERPRETERS, TRANSLATORS,
INFORMATION SPECIALISTS

OFFICE: 1000 Sofia, 22 Venelin Str., Tel.: (+359 2) 980 54 46

Fax: (+359 2) 986 28 51 E-mail: dialog@dialog-bg.com, www.dialog-bg.com

Translation from Bulgarian

REVIEW

By **Prof. Juliana Krumova Marinova, MD, PhD**

Head of Department of Social Medicine, Health Management and Medicine of Disaster Situations", Faculty of Medicine, Trakia University, Stara Zagora

Regarding: Open procedure for defense of dissertation by **Assoc. Prof. Mariela Stefanova Kamburova, MD, PhD** for acquiring the scientific degree "Doctor of Sciences" in the scientific subject "Social Medicine and Organization of Healthcare and Pharmacy", professional field **7.1. Medicine**, field of higher education **7. Healthcare and sport**, pursuant to Order No 1460/31.05.2022 of the Rector of the Medical University – Pleven – Prof. D. Dimitrov, MD

At the first meeting of the Scientific Jury, held on 14.06.2022 I was appointed as a reviewer.

The dissertation on the topic "**Health of Migrants and Roma People in Bulgaria: medical-social aspects**" has been discussed and proposed for defense at the Departmental Council of the Department of Social Medicine and Health Management at the Faculty of Public Health, Medical University – Pleven, which took place on 10.05.2022 (Protocol No 5/10.05.2022).

This review has been drafted on the basis of the documents, handed in by the candidate in compliance with the requirements of the ADAS in the Republic of Bulgaria and the Rules of MU-Pleven for its application – Appendix 2.2: "Requirements for acquiring a scientific degree and for taking up academic posts at MU-Pleven". I have provided my assessment in writing of the compliance with the minimal national requirements of the candidate Assoc. Prof. Mariela Stefanova Kamburova, MD, PhD for acquiring the scientific degree "Doctor of Sciences" and I see a compliance with the specific requirements of MU-Pleven for candidates for acquiring the scientific degree "Doctor of Sciences" (5 specific requirements for PF 7.1. Medicine).

Short biography: Mariela Stefanova Kamburova was born in 1970 in Vidin. In 1989 she completed her education at the medical institute IPZKSSO Dr. Peyo Beshev – Pleven as a children's nurse with top honours and a gold medal. She graduated with honours as a Master in Medicine, Medical University – Pleven in 1995. She began her professional career as a nurse in a dental practice (1995-1996) and subsequently: physician, in charge of village health care services – village of Shipkovo, region of Lovech (1996-1997); a specializing physician in Children's Hospital "Dr. Georgi Stranski", MU - Pleven (1997-1998). Since 1998 up to the present day she has worked consecutively for more than 20 years as assistant (1998-2004), senior assistant (2004-2007) at the Department of Social Medicine and Health Management, assistant professor at the Department of "Social and prevention medicine, medical statistics, pedagogy and psychology" and associate professor since 2016 at the Department of Public Health Sciences at the Faculty of Public Health, Medical University of Pleven. As of 2021 until the present she has been vice dean on learning activity and euro integration at the Public Health Faculty. As of 2022 until the present she has been ad interim Head of the Department

of Social Medicine and Health Management at the Faculty of Public Health, MU-Pleven. In the postgraduate studies system she has recognized degrees in Social Medicine and Health Management – Medical University, Pleven – 2002 and major “Economy of Healthcare” – Medical University, Pleven – 2018. She has an educational-qualification degree “Master” with professional qualification Health Management – Medical University, Pleven – 2003. She has an excellent spoken and written knowledge of English, very good spoken and written knowledge of Russian and good spoken knowledge of French.

She obtained an educational and scientific degree “Doctor” in the scientific subject “Social Medicine and Organization of Healthcare and Pharmacy” in 2014 with successfully defended dissertation on the topic “Risk factors in premature births and their impact on health and social needs in childhood development up to 3 years of age”. – Medical University – Pleven. Assoc. Prof. Mariela Kamburova has completed numerous – over 50 courses and specializations in Bulgaria and abroad for enhancing her professional, pedagogic and computer qualification. She has participated in national and international research and educational projects in the country and abroad in line with her scholarly interests in the following fields: medical-social problems of public health; demographic approaches to studying public health; epidemiology of non-infectious diseases; organization of healthcare and management of health services; health problems of priority population groups; family health. Her publication activity comprises over 140 scholarly publications in Bulgaria and abroad with an individual IF – 29.027. She is an author of two independent monographs “Premature birth – facts and challenges” and “Family Health”. She is a co-author of “Guide on specialization of medical nurses in public health” – as part of an international team of authors.

She teaches at MU-Pleven in the following subjects: Social Medicine (courses in Bulgarian and English); Research approaches in the medical-social activity; Epidemiology of health; Sociology; Health promotion; Health of migrants and minority groups; Family health and other. She is a member of State Examination Committees in the system of university education and postgraduate studies. She has a long-standing administrative experience in securing and control of the learning process ever since the beginning of her work at the department.

Assoc. Prof. Kamburova is a certified expert on health of migrants for Bulgaria in the “International Organization for Migration” of the United Nations; expert and partner at the “Bulgarian Family Planning Association”; mentor of Roma students, enrolled in medical programmes. Her expertise is reflected in the national awards she received: Honorary Diploma from the Deputy Prime-Minister and Minister of Health of the Republic of Bulgaria Dr. Ilko Semerdzhiev for “Contribution to the support for development of Roma youth and students in Bulgaria” – 2017; Honorary Diploma from the President of the Republic of Bulgaria Rumen Radev for “Contribution for more healthy children and better child healthcare” – 2018.

She is a member of the following scientific and professional organizations: European Public Health Association (EUPHA), Balkan Medical Union, Global Society on Migration, Ethnicity, Race and Health (GSMERH), Bulgarian Medical Association, Union of Scientists in Bulgaria, Bulgarian Public Health Association, Bulgarian Scientific Society of Public Health - member of the Management Board, Bulgarian Association of Preventive Medicine.

To sum up, the above-given information confirms: progressive career development, high qualification, extensive teaching and research experience, management skills, result-oriented development and for the purposes of this review –

accumulated practical experience and expertise in the field of medical and social problems of ethnic minorities (Roma) and migrants in Bulgaria.

General description of the dissertation work: The dissertation comprises 373 pages, structured in three main chapters, illustrated with 25 tables, 74 figures, three pictures. There are 9 appendixes. The bibliography list includes 366 literature sources, of which 68 in Cyrillic and 298 in Latin.

Relevance and significance of the dissertation topic: The topic of the dissertation “**Health of Migrants and Roma people in Bulgaria: medical-social aspects**” is in full line with the scholarly interests, long-standing research experience, acquired competences and expertise of Assoc. Prof. Kamburova in this field. Already the Introduction of the dissertation testifies to the great awareness and skills of the author to justify the relevance of the topic and the main parametres of her own research in the context of the Bulgarian reality.

Chapter 1. Literature review: structured in 6 parts, written over 131 pages (35% of the dissertation). The 6 sections subsequently written are as follows: 1. Medical-social determinants and health inequalities; 2. Migration of people – global, European and national dimensions; 3. Medical and social aspects of migrants’ health; 4. Roma ethnical group – history, attitudes and integration; 5. Medical-social problems of inequalities in the health of the Roma population; 6. The COVID-19 pandemics – effects on the health of migrants and Roma. Each section is structured in subsections, each of which ends with interim conclusions. Assoc. Prof. Kamburova completes the review with a synthesis in 5 main conclusions. The review thus presented I deem as a full scholarly work, an expression of exceptional competence of an erudite researcher and lecturer, devoted to a specific cause. On the whole, the literature review has a **contributory nature** for the Bulgarian scientific and educational medical literature and comprises a solid basis for own research. The five main conclusions and particularly the last 3 refer directly to the Bulgarian reality.

Chapter 2. Methodology of own research – written over 25 pages of the dissertation, presented in 6 parts: 1. Aim of the research; 2. Tasks of the Research; 3. Research hypotheses; 4. Object, subject, time and place of the research; 5. Formulation and material of the research; 6. Research methods. The **aim** has been defined precisely and clearly: «To identify the views of specialists, working in the front line with migrants and ethnic minorities (MEM) as regards the medical-social problems of migrants and Roma people, aspects of their healthcare, impact of the COVID-19 pandemics and the anti-epidemic measures on the Roma ethnical group in Bulgaria, as well to analyze the views of society and the persons of Roma background on the studied problems with a view to improving the education of students in public health and justifying the recommendations to the parties, responsible for tackling health and social problems of MEM”. Research **tasks** are presented in 8 points, directly related to achieving the aim, clearly formulated. Five **hypotheses** have been drawn: **Hypothesis 1.** The Roma population is characterized by unfavourable risk constellation and unfavourable health profile. **Hypothesis 2.** Health services delivered to Roma persons are inadequate to their needs. **Hypothesis 3.** The opinion of Roma citizens on the impact of the anti-epidemic measures on their life is negative. **Hypothesis 4.** The prevailing opinion is that the health condition of migrants does not constitute a threat to the health of the Bulgarian population. **Hypothesis 5.** The healthcare system in the country is not prepared to satisfy the health needs of migrants. **4. Object, subject, time frame and place of research:** the object of the research is health and healthcare of migrants and Roma minority group in the Republic of Bulgaria. The subject of the research is the migrant and minority status of the persons studied as determinants, causing the spread of health-related risk factors and poor health status among representatives of those

population groups on the one hand and on the other hand, the capacity of the healthcare system in the country to satisfy specific health issues of migrants and minority groups. Time frame of the research: covers a 10-year long period: 2012-2021 in three stages, directly related to the tasks of the research, presented by Assoc. Prof. Kamburova in tabular form with clear time frame and place of research. The first stage of the research was carried out in the towns of Kotel and Knezha; the second stage – Faculty of Public Health, MU-Pleven and town of Pravets; third stage in the residential district Nadezhda in Sliven. The choice of these towns has been described in detail and justified by Assoc. Prof. Kamburova. **5. Formulation and material of the research** – includes: characteristics of the studied groups of adults as follows: **Research No1** Roma citizens covered – residents of Knezha – 59 persons and households from the town of Knezha and town of Kotel – 18 households (50 persons); **Research No2** covers: students at MU-Pleven and their family members – 388 persons; specialists – 22 persons (health workers – 5, social workers – 2, employees in law enforcement authorities – 13, NGO representatives – 2); **Research No3** residents of the district of Nadezhda covered – 8 persons, specialists working in the district: 7 persons; experts on public health – 13 university lecturers. The total number of persons included in the research is **547**. Assoc. Prof. Kamburova presents the formulation of the research as “complex observation epidemiological medical-social research on population groups in the country, including collection and analysis of quantity and quality data” with detailed description of the formulation of the three research projects and their toolbox. The tools applied are described in detail and enclosed with the dissertation. **6. Research methods** are presented in 8 points: 1. historical method, 2. sociological methods: quantity: **direct individual survey** (Appendix No1), **direct group poll** (Appendix No2), **semi-structured interview** (Appendix No3); 3. quality research: **in-depth interview** (Appendix No4), **collective interview (focus group)** (Appendix No5); **sociological monitoring** (Appendix No 6); 4. **expert assessment** in the development of codes for analysis of quality data; 5. **community-based participatory health research**; 6. **clinical method**; 7. **statistical methods**: the methods of the descriptive and analytical statistics have been applied. For the analysis of the quality data the following have been applied: method of consolidated criteria for reporting qualitative research (COREQ): 32-item check-list and an inductive method of manual coding with development of hierarchical framework/cloud. The methodology of the own conducted research has been responsibly and thoroughly described in good faith and reflects the research skills and long-standing research experience of Assoc. Prof. Kamburova. A permission to conduct the research was secured from the **Research Ethics Commission at MU-Pleven**, enclosed with the dissertation (Appendixes No 7 and No 8). **Permission** for carrying out research No 3 and for use of the data collected by Assoc. Prof. Kamburova within the framework of a project and research, organized by the Open Society Institute: «Assessment of the COVID-19 impact on population in the Roma districts. Interactions between Roma residents and local institutions in a pandemic situation» has been **obtained and enclosed** with the dissertation (appendix No 9). In this part of the dissertation Assoc. Prof. Kamburova presents **the limits of her own research**, related to scientific objectivity when carrying out a comprehensive multiphase social-epidemiologic research. To sum up the discussion on this section of the dissertation: I define it as an **example of a good research practice**.

Chapter 3. Results and discussion: Assoc. Prof. responsible describes and analyzes in good faith the results from her own research in this part of the dissertation, developed over 126 pages (34% of the dissertation volume). This presentation is made in **7 main strands**, corresponding to the research objectives and tasks: 1. Health-related risk factors and health status of Roma people in Bulgaria; 2. Consumption of health services and barriers to healthcare for Roma people; 3. Impact of the COVID-19 pandemic and the implemented anti-epidemic measures on Roma people, residents of Nadezhda district, city of Sliven; 4. Public attitudes to the medical-social problems of migrants; 5. Medical-social problems of migrants – opinion of specialists, working in the front line; 6. A comparative analysis of results

concerning the medical-social problems of migrants in Bulgaria; 7. Education programme on "Health of migrants and minority groups" in subjects at the Faculty of Public Health of Medical University – Pleven. The sections of the results and discussion fully correspond to the tasks set in the dissertation. Each of the sections is very well-structured and the results are presented in great detail, discussed and summarized. The description and discussion of the results **convincingly shows the knowledge of methodological approaches, thorough analysis and summing-up**. The enclosed figures and tables are adequately selected and precisely created to illustrate the results. This part of the dissertation deserves special attention and **high evaluation** thanks to its adequate structuring, logical coherence and consistency.

Conclusions, recommendations and contributions: Assoc. Prof. Kamburova sums up the results, drawing conclusions from the empiric research in 8 points, corresponding to the research goal and tasks, comprising an optimal synthesis of the obtained results from the own research. The research confirms the hypotheses stated above: 1, 2, 3, 5 and does not confirm Hypothesis 4. **Recommendations** have been made to: the Ministry of Education, Ministry of Health and Medical Universities and Faculties of Public Health – a total of 11 recommendations. The **contributions** of the dissertation are presented in 3 strands: Contributions of **theoretical-cognitive and methodological character**: 1. The first of its kind research in Bulgaria was conducted on the migrant and minority (Roma) status as a risk factor with a negative impact on the health condition of MEM. 2. For the first time the medical-social problems and access to quality health services of two vulnerable groups are studied simultaneously – migrants and Roma in Bulgaria. 3. For the first time in Bulgaria a scholarly research is conducted, comparing the views of Roma representatives, the public opinion and specialists working in the front line with MEM as regards the medical-social problems of the studied groups. 4. For the first time the impact of the COVID-19 pandemic and the anti-epidemic measures implemented to restrict its spread on the life and health of Roma citizens is assessed. 5. The analysis carried out in the literature review of the health problems of MEM and the research results are complementary to the shortage of Bulgarian literature on the medical-social problems of the two vulnerable population groups. **Contributions of affirmative character**: 1. The role of the migrant status and the membership of the Roma ethnic group is confirmed as prerequisites and factors for poor health condition and limited access to quality healthcare. 2. The unpreparedness of the country's healthcare system to respond to the specific health needs of MEM is confirmed. **Contributions of applied character**: 1. A unique in the country developed and approbated curriculum programme on "Health of Migrants and Minority Groups" for students enrolled in the programmes at the Faculty of Public Health at MU-Pleven. 2. Specific recommendations have been formulated to institutions in Bulgaria for cross-sector cooperation with the aim of adequately tackling the health and social problems of MEM.

Author's abstract: It is written over 71 pages and reflects the results from the own research, contains a list of scholarly publications, related to the dissertation and a summary in English.

Publications, related to the dissertation: **5 full-text publications** have been presented: 2 in English language and 3 in Bulgarian language;

- ✓ Assoc. Prof. Kamburova is a leading author of all publications and a sole author of two;

- ✓ There are 3 publications in prestigious referenced periodic scholarly editions: *General practice, Journal of IMAB, Medical Review*; 2 publications are in collections with full-text reports from scholarly forums in Bulgaria and abroad.
- ✓ A total of 11 scholarly communications are presented at international scholarly forums, published in journals, referenced and indexed in global databases with scientific information: *European Journal of Public Health* and *Archives of the Balkan Medical Union* – referenced in Scopus.

CONCLUSION

The dissertation submitted for evaluation on the topic: “**Health of migrants and Roma people in Bulgaria – medical-social aspects**” is in its essence challenging and innovative with applied comprehensive research approach, combining various quantity and quality methods, written with remarkable precision, a result from a long-standing research work, which requires qualifications and competences in various fields of social-medical knowledge and practice, as well as a personal dedication and good faith, demonstrated by Assoc. Prof. Kamburova in this work. Her own empirical studies in terms of methodology, presentation of results, illustration, interpretation, analysis and synthesis are presented by Assoc. Prof. Kamburova in a way that I deem an example of good research practice. The dissertation work contains scholarly-theoretical, methodological and applied results, which comprise an original contribution to science and which I consider it necessary to promote among the academic community, among practitioners in the country’s healthcare system, among managers in the healthcare system and social policy as part of an advocacy strategy for implementing the recommendations, formulated by Assoc. Prof. Kamburova in the dissertation. On the whole, the dissertation itself has a contributory character for the Bulgarian scientific and educational medical literature. It can also be of significant benefit for the training of students and PhD students from different medical programmes.

The dissertation work presented **complies with all requirements** of the Act for the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria (ADASRB), the Rules for applying ADASRB and the Rules of MU-Pleven. The materials and dissertation results presented **fully comply** with the specific requirements, adopted in connection with the Rules of MU-Pleven for applying ADASRB.

This gives me reason to give with conviction my **high comprehensive positive assessment** of the conducted research, presented by the above reviewed dissertation, author’s abstract, results obtained and contributions.

I **propose** to the honorable jury to award the scientific degree “**Doctor of Sciences**” to **Assoc. Prof. Mariela Stefanova Kamburova, MD** in the scientific subject “**Social Medicine and Organization of Healthcare and Pharmacy**”, professional field 7.1 **Medicine**, higher education field 7. **Healthcare and sport**.

22.07.2022

Reviewer:

Stara Zagora

Prof. Juliana Krumova Marinova, MD, PhD

I, the undersigned Katerina Georgieva Nacheva, hereby certify that this is a full, true and correct translation from Bulgarian into English language of the document attached. The translation consists of 6 pages.

Translated by:

Katerina Georgieva Nacheva

